

Ref 2

Fråga om beräkning av sjukpenninggrundande inkomst för en försäkrad med oregelbundna inkomster.

25 kap. 2 § 1 socialförsäkringsbalken

Högsta förvaltningsdomstolen meddelade den 9 januari 2024 följande dom (mål nr 6179-22).

Bakgrund

1. En försäkrads sjukpenninggrundande inkomst ligger till grund för beräkningen av flera socialförsäkringsförmåner. Som huvudregel fastställer Försäkringskassan den sjukpenninggrundande inkomsten utifrån den försäkrades förväntade årsinkomst. Årsinkomsten beräknas med utgångspunkt från den inkomst från arbete som den försäkrade har när denne ansöker om en förmån.

2. Att fastställa sjukpenninggrundande inkomst för försäkrade med regelbundna och förutsebara inkomster är i regel oproblematiskt. När inkomsterna är oregelbundna kan det dock vara svårare. Det här målet handlar om en sådan situation.

3. A.S.A. arbetade som personlig assistent när han begärde sjukpenning för att inte ha kunnat arbeta under en tid på grund av en skada. Enligt hans anställningsavtal hade han en garanterad sysselsättningsgrad om 18 timmar per vecka och en förmodad sysselsättningsgrad om 36 timmar per vecka. Hans inkomster från tiden innan skadan varierade från månad till månad.

4. Försäkringskassan fastställde A.S.A:s sjukpenninggrundande inkomst mot bakgrund av hans inkomster under de fyra månader som föregick den månad från vilken han ansökte om sjukpenning.

5. Allmänna ombudet för socialförsäkringen överklagade Försäkringskassans beslut till Förvaltningsrätten i Jönköping och yrkade att A.S.A:s sjukpenninggrundande inkomst skulle fastställas utifrån de inkomster och de arbetade timmar som han hade under i första hand de tolv och, i andra hand, de sex månader som föregick hans yrkande om sjukpenning.

6. Allmänna ombudet anförde att risken för att en försäkrad får för låg eller för hög ersättning minskar när beräkningen grundas på inkomster under de tolv månader som föregår den månad som ansökan gäller, och att det i vart fall inte borde vara möjligt att utgå från en period som är kortare än sex månader.

7. Förvaltningsrätten biföll överklagandet delvis på så sätt att A.S.A:s sjukpenninggrundande inkomst skulle beräknas på hans

genomsnittliga inkomst under de sex månader som föregick hans ansökan om sjukpenning.

8. Allmänna ombudet överklagade domen till Kammarrätten i Jönköping som avlog överklagandet. Kammarrätten ansåg att beräkningen av sjukpenninggrundande inkomst ska baseras på inkomster under den tidsperiod som ger den mest rättvisande prognosen för den förväntade inkomsten och att det inte framkommit att en beräkning baserad på en period om tolv månader före ansökningstidpunkten skulle ge en mer rättvisande bild av årsinkomsten i A.S.A:s fall.

Yrkanden m.m.

9. *Allmänna ombudet för socialförsäkringen* yrkar att A.S.A:s sjukpenninggrundande inkomst ska fastställas utifrån de inkomster och de arbetade timmar som han hade under de tolv månader som föregick hans yrkande om sjukpenning.

10. A.S.A. har inte yttrat sig.

Skälen för avgörandet

Frågan i målet

11. Frågan i målet är hur sjukpenninggrundande inkomst ska beräknas för en försäkrad med oregelbundna inkomster.

Rättslig reglering m.m.

12. Enligt 24 kap. 2 § första stycket socialförsäkringsbalken kan sjukpenning lämnas till en försäkrad som har nedsatt arbetsförmåga på grund av sjukdom. Ersättningens storlek är beroende av den försäkrades sjukpenninggrundande inkomst (SGI) och den omfattning i vilken dennes arbetsförmåga är nedsatt.

13. Grundläggande bestämmelser om sjukpenninggrundande inkomst finns i 25 kap. socialförsäkringsbalken.

14. Av 2 § 1 framgår att sjukpenninggrundande inkomst är den årliga inkomst i pengar som en försäkrad kan antas komma att tills vidare få för eget arbete som inkomst av anställning.

Högsta förvaltningsdomstolens bedömning

15. Sjukpenning är en förmån som lämnas till en försäkrad som har nedsatt arbetsförmåga på grund av sjukdom. Ersättningens storlek är beroende av den försäkrades sjukpenninggrundande inkomst. Den sjukpenninggrundande inkomsten bestäms i samband med att den försäkrade begär att få förmånen.

16. Av socialförsäkringsbalken framgår att det ska göras en bedömning av vilken framtida årsinkomst den försäkrade kan antas komma att få. Att fastställa den sjukpenninggrundande inkomsten endast utifrån historiska inkomster under en fast tidsperiod, exempelvis tolv eller sex månader, är svårt att förena med denna reglering. En sådan ordning skulle dessutom kunna medföra att beslut om sjukpenninggrundande inkomst inte i tillräcklig grad motsvarar den försäkrades faktiska inkomstbortfall och alltså komma i konflikt med den princip om inkomstbortfall som ligger till grund för sjukförsäkringen (RÅ 2004 ref. 92 och HFD 2018 ref. 1).

17. Beräkningen av den försäkrades sjukpenninggrundande inkomst ska alltså ge en så rättvisande prognos som möjligt av den försäkrades förväntade årliga inkomst. I underlaget för beräkningen kan därför ingå uppgifter om såväl förväntade framtida inkomster som historiska inkomster och annan utredning. Längden på den period med historiska inkomster som beräkningen kan baseras på måste variera utifrån omständigheterna i det enskilda fallet. Det kan ibland stå klart att uppgifter om historiska inkomster inte alls bidrar till en rättvisande bild av den försäkrades förväntade årsinkomst. Sådana perioder som inte är representativa inkomstmässigt bör inte ingå.

18. Mot den angivna bakgrunden ska det allmänna ombudets överklagande avslås.

Högsta förvaltningsdomstolens avgörande

Högsta förvaltningsdomstolen avslår överklagandet.

I avgörandet deltog justitieråden *Jermsten, Bull, Baran, Jönsson* och *Medin*. Föredragande var justitiesekreteraren Märten Olsson.

Förvaltningsrätten i Jönköping (2020-12-01, ordförande Holm):

För försäkrade som inte har en avtalad framtida inkomst att bestämma SGI efter får ställning tas till vad som mest rättvisande kan tänkas historiskt återspegla inkomsten vid ansökan. En sådan jämförelseperiod har i rätts-tillämpningen varierat mellan några veckor och mer än sex månader (jfr t.ex. Kammarrätterna i Göteborgs dom i mål nr 2358-10, Stockholms dom i mål nr 3618-12 och Jönköpings dom i mål nr 2796-13).

Med beaktande av att SGI i normalfallet beräknas med stöd av de sex närmaste månadernas framtida inkomst talar förutsebarhets-, likabehandlings- och rättssäkerhetsskäl för att göra som Försäkringskassan förespråkar, alltså att på samma sätt endast beakta historisk inkomst om maximalt sex månader. Principen om att SGI ska motsvara faktisk inkomst-

förlust får därmed tåla en viss begränsning för de behovs- eller timanställda försäkrade som haft så oregelbundna inkomster att ett tolv-månaderssnitt hade varit att föredra. För det fall att principen om att SGI ska motsvara verkliga förhållanden skulle ges företräde på det sätt som allmänna ombudet förespråkar, borde SGI i så fall kunna beräknas på längre period än ett år i enlighet med äldre kammarrättspraxis. Detta med resultat att sjukpenninggrundande inkomst blir i det närmaste omöjlig att förutspå för den försäkrade, där utfallet i det enskilda fallet i stor utsträckning kan tänkas bero på vilken handläggare som bedömer ärendet.

I prövningen av detta mål har A.S.A. överkompenserats genom att Försäkringskassan har bortsett från de månader han arbetade i mindre omfattning, trots att han inte varit föräldraledig hela den perioden. Överklagandet ska därför bifallas på så sätt att hans SGI ska beräknas efter de sex månader som föregick ansökan om sjukpenning, med bortseende från föräldraledig period inom ramen för detta.

– Förvaltningsrätten upphäver det överklagade beslutet och förklarar att A.S.A:s SGI ska beräknas på genomsnittlig inkomst under perioden januari-juni 2019.

Kammarrätten i Jönköping (2022-08-19, Rosell, Knutsson och Lunning):

A.S.A. var vid tidpunkten för sin ansökan om sjukpenning anställd vid behov med varierande sysselsättningsgrad och hade därmed oregelbundna inkomster. Någon avtalad framtida inkomst fanns därmed inte vid denna tidpunkt. Kammarrätten anser därför att det finns skäl att beräkna hans SGI med ledning av tidigare inkomster från anställningen.

Allmänna ombudet för socialförsäkringen anser att SGI för den som saknar avtalad framtida inkomst ska fastställas baserat på inkomsterna under de tolv månader som föregått sjukpenningperioden då upprätthållandet av en sådan princip skulle ge ett tillfredsställande mått av förutsebarhet och likabehandling. Kammarrätten anser emellertid att beräkningen ska baseras på inkomster från den tidsperiod som ger den mest rättvisande prognosen för den förväntade inkomsten. Några skäl för varför en beräkning baserad på en period om tolv månader före ansökningstidpunkten skulle ge en mer rättvisande bild av årsinkomsten i just detta fall har inte framkommit. Överklagandet ska därför avslås.

– Kammarrätten avslår överklagandet.